

Monitorowanie realizacji podstawy programowej

Roman Lorens

Zgodnie z art. 4 ust. 24 ustawy Prawo oświatowe, podstawa programowa określa obowiązkowe zestawy celów kształcenia i treści nauczania, w tym umiejętności, opisane w formie ogólnych i szczegółowych wymagań dotyczących wiedzy i umiejętności, które powinien posiadać uczeń po zakończeniu określonego etapu edukacyjnego, oraz zadania wychowawczo-profilaktyczne szkoły, uwzględniane odpowiednio w programach wychowania przedszkolnego, programach nauczania i podczas realizacji zajęć z wychowawcą oraz umożliwiające ustalenie kryteriów ocen szkolnych i wymagań egzaminacyjnych, a także warunki i sposób realizacji tych podstaw programowych.

Rozporządzeniem MEN z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej stanowi, że podstawa programowa jest podstawowym dokumentem w pracy nauczyciela i opierając się na jej założeniach nauczyciel planuje swoją pracę dydaktyczną.

Ważne!

Podstawa programowa nie jest programem nauczania, ponieważ nie ma w niej rozwiązań organizacyjnych dotyczących sposobu, w jaki doprowadzić uczniów do celu określonego wymaganiami.

Obowiązkiem każdego nauczyciela jest przedstawienie programu nauczania dyrektorowi szkoły, który po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej decyduje o dopuszczeniu do użytku w danej szkole zaproponowanego przez nauczyciela programu nauczania (art. 22a ust. 1 i ust. 6 ustawy o systemie oświaty).

W sytuacji zagrożenia niezrealizowaniem podstawy programowej, a raczej niezrealizowaniem przez nauczyciela wybranego przez niego i dopuszczonego do użytku w szkole przez dyrektora szkoły programu nauczania, zarówno dyrektor szkoły, jak i nauczyciel, są zobowiązani podjąć działania zapewniające realizację tego programu. Mogą to być różne działania, w zależności od przyczyn, z powodu których realizacja programu nauczania jest zagrożona np.:

- 1) modyfikacja programu nauczania i ograniczenie zakresu treści do minimum wymaganego w podstawie programowej – jeżeli realizowany przez nauczyciela program jest zbyt obszerny/niedostosowany do możliwości uczniów;
- 2) zorganizowanie zastępstwa innego nauczyciela danego przedmiotu – w sytuacji dłuższej nieobecności nauczyciela.

W szkole, w której prowadzone jest systematyczne monitorowanie wewnętrzne realizacji podstawy programowej i ramowych planów nauczania, sytuacja taka nie powinna się zdarzyć.

Warto także zauważyć, że zgodnie z rozporządzeniem MEN z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół, organ prowadzący szkołę, na wniosek dyrektora szkoły, może przyznać nie więcej niż 3 godziny tygodniowo dla każdego oddziału w danym roku szkolnym na okresowe lub roczne zwiększenie liczby godzin wybranych obowiązkowych zajęć edukacyjnych.

Jeżeli organ prowadzący szkołę wyraził zgodę na przyznanie w danym roku szkolnym dla konkretnego oddziału dodatkowej tygodniowej liczby godzin (nie więcej niż 3 godziny) na zwiększenie tygodniowej liczby godzin konkretnych obowiązkowych zajęć edukacyjnych, to:

- 1) nie ma potrzeby zmiany szkolnego planu nauczania, gdyż są to godziny przyznane tylko na jeden rok, a szkolny plan nauczania dotyczy całego danego etapu edukacyjnego;

2) nie należy zmniejszać tygodniowej liczby godzin innego obowiązkowego zajęcia edukacyjnego, gdyż te przyznane przez organ prowadzący dodatkowe godziny nie mają wpływu na zmianę ramowego i szkolnego planu nauczania.

Tygodniowa obowiązkowa liczba godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych w tym oddziale w danym roku szkolnym będzie większa o liczbę godzin przyznanych przez organ prowadzący.

Podstawowym obowiązkiem dyrektora jest zapewnienie funkcjonowania szkoły zgodnie z przepisami prawa. W zakresie sprawowanego nadzoru pedagogicznego dyrektor szkoły w szczególności dba o realizację podstawy programowej i ramowych planów nauczania.

Ważne!

Nauczyciel obowiązany jest rzetelnie realizować zadania związane z powierzonym mu stanowiskiem oraz podstawowymi funkcjami szkoły: dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą (***art. 6 Kn***). ***Praca nauczyciela podlega ocenie, a za niewywiązywanie się ze swoich obowiązków nauczyciel ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną.***

Monitorując realizację podstawy programowej, dyrektor szkoły powinien przede wszystkim kontrolować z należytą starannością zarówno tematy dokumentowane w dzienniku, jak i liczbę godzin przepracowanych przez nauczyciela.

Zapamiętaj!

W wielu szkołach nauczyciele obarczani są nie zawsze uzasadnionymi obowiązkami biurokratycznymi polegającymi na konieczności pisemnego sporządzania różnego rodzaju planów i innych opracowań. Stanowisko w tej sprawie zajęło MEN w liście do kuratorów i dyrektorów szkół. Zadaniem resortu ***podstawowym obowiązkiem każdego nauczyciela określonego przedmiotu jest pełna realizacja przyjętego w danej szkole programu nauczania.***

Trudno sobie wyobrazić pełną i poprawną realizację programu nauczania bez dobrze przygotowanego rozkładu materiału nauczania, ale z drugiej strony obowiązujące przepisy nie obligują nauczycieli do sporządzania rozkładów materiału nauczania z prowadzonych przez nich zajęć edukacyjnych. Obowiązek taki można wprowadzić w statucie szkoły w części dotyczącej zadań nauczycieli.

Natomiast nieuzasadnionym i zbędnym jest nakładanie na nauczycieli obowiązku pisemnego opracowywania tzw. planów wynikowych.

Pojęcie takiego planu nie występuje w żadnym z obowiązujących aktów prawnych (zob. List sekretarza stanu Ministerstwa Edukacji Narodowej do Kuratorów Oświaty i Dyrektorów Szkół i Placówek w sprawie zaniechania wymagania od nauczycieli i dyrektorów szkół nie zawsze uzasadnionych obowiązków biurokratycznych, 2007 r.).

Kształcenie zdalne a monitorowanie podstawy programowej

Podstawa programowa to zakres treści nauczania, umiejętności oraz wymagań. Badając realizację podstawy programowej w szkole najlepiej ustalić zasady, sprawdzić prawidłowość planu realizacji, zgodność planu z podstawą programową, a następnie realizację planu.

Monitorowanie realizacji podstawy programowej, także w obecnej sytuacji, jeśli wymaga zmian, powinno się więc odbywać w następującej kolejności:

- 1) dyrektor ustala procedury związane z monitorowaniem realizacji podstawy programowej,
- 2) przedstawia je nauczycielom,
- 3) informuje nauczycieli o ich powinnościach w tej kwestii:
  - jakie zadania mają wykonać,
  - w jakim terminie,
  - jakie dokumenty złożyć i do kogo (bezpośrednio do dyrektora lub wicedyrektora, albo do przewodniczącego zespołu przedmiotowego - po czym przewodniczący zespołów przedstawiają komplety materiałów dotyczących poszczególnych zajęć edukacyjnych),
- 4) dyrektor szkoły kontroluje przestrzeganie ustalonych procedur, realizację powierzonych zadań i ich zgodność z obowiązującymi przepisami.

UWAGA!

Chcąc jak najlepiej wywiązywać się z obowiązku monitorowania realizacji podstawy programowej w szkołach wypracowano **procedury i różnorodne narzędzia, arkusze, listy kontrolne** służące do jej monitorowania pod względem ilościowym, jakościowym i organizacyjnym. W dziennikach lekcyjnych pojawiły się dodatkowe strony zawierające tabele do comiesięcznego zliczania zrealizowanych godzin poszczególnych obowiązkowych zajęć edukacyjnych.

Warto pamiętać, że za realizację podstawy programowej odpowiedzialny jest nauczyciel, a za monitorowanie realizacji podstawy programowej odpowiedzialny jest zarówno nauczyciel jak i dyrektor szkoły. Dyrektor decyduje o sposobie i formie monitorowania w zależności od specyfiki placówki, korzystając z metod, które uzna za wygodne i skuteczne.

Zatem w trakcie pandemii **najlepiej kontynuować metody monitorowania realizacji podstawy programowej, które stosowane były przez dyrektora dotychczas**. Jeśli opierała się głównie na wpisach dokonywanych przez nauczycieli w dziennikach lekcyjnych, wpisy te powinny być przez nauczycieli kontynuowane. Jeżeli w szkole nie ma dziennika elektronicznego i w czasie kształcenia na odległość stosują wpisy w dziennikach zastępczych, dyrektor powinien zlecić, aby zapisy te dołączyli do tych zastępczych dzienników lub wysyłali zbiorcze dane np. raz w miesiącu takimi drogami komunikacji, jakie zostały przyjęte w szkole.

Jeżeli monitorowanie polegało na uzupełnianiu przez nauczycieli tabel, zestawień czy innych narzędzi - należy ten sposób kontynuować, ale poprosić nauczycieli o przesyłanie danych drogą wskazaną przez dyrektora.

UWAGA!

Trzeba mieć świadomość, że realizacja podstawy programowej jest utrudniona i może dojść do opóźnień w jej realizacji. Nie oznacza to jednak, że należy zaniechać monitoringu. Mając wiedzę o ilości treści niezrealizowanych, będzie można zaplanować taki sposób weryfikacji pracy w kolejnych latach szkolnych, aby uzupełnić ewentualne braki powstałe w trakcie kształcenia na odległość.

Najnowsze wytyczne MEN

Szczególną uwagę można zwrócić na czynności wynikające wprost z najnowszych wytycznych MEN, zgodnie z którymi dyrektor szkoły powinien w sposób szczególny wykonywać następujące obowiązki oraz kontrolę ich realizacji w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego:

- 1) koordynacja współpracy nauczycieli z uczniami lub rodzicami, uwzględniając potrzeby edukacyjne i możliwości psychofizyczne dzieci i uczniów, w tym dzieci i uczniów objętych kształceniem specjalnym, dzieci objętych wczesnym wspomaganie rozwoju lub uczęszczających na zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze;
- 2) ustalenie, we współpracy z nauczycielami, tygodniowego zakresu treści nauczania do zrealizowania w poszczególnych oddziałach klas (semestrów) oraz na zajęciach realizowanych w formach pozaszkolnych, uwzględniając w szczególności:
  - równomierne obciążenie uczniów w poszczególnych dniach tygodnia,
  - zróżnicowanie zajęć w każdym dniu,
  - możliwości psychofizyczne uczniów podejmowania intensywnego wysiłku umysłowego w ciągu dnia,
  - łączenie przemienne kształcenia z użyciem monitorów ekranowych i bez ich użycia,
  - ograniczenia wynikające ze specyfiki zajęć;
- 3) ustalenie, we współpracy z nauczycielami, sposobu monitorowania postępów uczniów oraz sposobu weryfikacji wiedzy i umiejętności uczniów, w tym również informowania uczniów lub rodziców o postępach ucznia w nauce, a także uzyskanych przez niego ocenach;
- 4) ustalenie warunków i sposobu przeprowadzania egzaminu klasyfikacyjnego, egzaminu poprawkowego, egzaminu semestralnego i sprawdzianu wiadomości i umiejętności oraz warunków i sposobu ustalania rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania w przypadku wniesienia zastrzeżenia do trybu ustalenia tej oceny, a także warunki i sposób zaliczania zajęć realizowanych w formach pozaszkolnych;
- 5) ustalenie warunków, sposobu oraz terminów przeprowadzania egzaminów dyplomowych;
- 6) ustalenie sposobu dokumentowania realizacji zadań szkoły;
- 7) wskazanie, we współpracy z nauczycielami, źródeł i materiałów niezbędnych do realizacji zajęć, w tym materiałów w postaci elektronicznej, z których uczniowie lub

- rodzice mogą korzystać;
- 8) zapewnienie każdemu uczniowi lub rodzicom możliwości konsultacji z nauczycielem prowadzącym zajęcia oraz przekazanie im informacji o formie i terminach tych konsultacji;
- 9) ustalenie z nauczycielami potrzeby modyfikacji odpowiednio zestawu programów wy-chowania przedszkolnego i szkolnego zestawu programów nauczania.

UWAGA!

Należy pamiętać, że na podstawie § 24 rozporządzenie dyrektor szkoły, w terminie do 31 sierpnia, przedstawia na zebraniu rady pedagogicznej wyniki i wnioski ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego.

Podstawa prawna:

- *Ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (t. j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1481 ze zm.).*
- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. z 2020 r. poz. 410 ze zm.).*
- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. z 2020 r. poz. 493).*
- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1658 ze zm.).*
- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz.U. z 2012 r. poz. 204 ze zm.).*
- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2019 r. poz. 639).*
- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2012 r. poz. 977 ze zm.).*
- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 14 lutego 2017 r. w sprawie*

podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r. poz. 356 ze zm.).

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U. z 2018 r. poz. 467).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 31 marca 2017 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz.U. z 2017 r. poz. 860 ze zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. z 2019 r. poz. 991).

Roman Lorens

Specjalista prawa oświatowego,
trener, ekspert ds. awansu zawodowego nauczycieli,
wieloletni wykładowca.